בס״ד, וְהַמַּשְׂכִּילִים יַזְהִרוּ **כְּזֹהַר** הָרָקִיעַ, וּמַצְדִּיקֵי הָרַבִּים כַּכּוֹכָבִים לְעוֹלָם וָעֶד. גַּל עֵינַי וְאַבִּיטָה נִפְלָאוֹת מִתּוֹרָתֶךָ, **סוד** יי לִירֵאָיו, וּבְרִיתוֹ לְהוֹדִיעָם. וִיהִי נֹעַם יי אֱלֹהֵינוּ עָלֵינוּ, וּמַעֲשֵׂה יָדֵינוּ כּוֹנְנָה עָלֵינוּ, וּמַעֲשֵׂה יָדֵינוּ כּוֹנְנֵהוּ. טוֹב אַתָּה וּמֵטִיב לַמְּדֵנִי חֻקֶּיךָ. בָּרוּךְ אַתָּה יי לַמְּדֵנִי חֻקֶּיךָ.

40. בלק. בעל הנס אינו מכיר בנסו (במדבר ר/ב-רא/א)

1. הניסים הנסתרים שאיננו יודעים עליהם

רבי פנחס בן יאיר **הוה אזיל למחמי ברתיה, אנתו דר׳ שמעון** הלך לבקר את בתו, אשתו של רשב״י **דהות במרעא** כי הייתה חולה **והוו אזלי עמיה חברייא** כמה מן החברים הלכו עמו **והוא הוה רכיב בחמריה** והוא רכב על חמורו (המפורסם). **עד דהוה אזיל בארחא פגע בתרין ערבאי** במהלך הדרך, פגש שני ערבים.

- **אמר לון** אמר להם: **בחקל דא, אתער קלא מיומין דעלמא?** בשדה הזה, האם נשמע אי פעם קול מימות עולם? (האם ידוע לכם על קול מיוחד שנשמע פעם בשדה הזה?)
- **אמרו ליה:** אמרו לו: **מיומין דעלמא לית אנן ידעין** על ימים קדומים אין אנו יודעים, **מיומין דילן אנן ידעין** אבל על מה שאירע בימינו אנו יודעים:

דהא יומא חד, הוו אינון לסטין מקפחי ארחין דגוברין בההוא חקלא כי יום אחד היו כאן שודדים, (שהיו אורבים) לעוברי דרכים ורוצחים אנשים בשדה הזה. **ופגעו באינון יודאי ואתו לקפחא לון** (פעם אחת) פגשו כמה יהודים ובאו להרוג אותם. **ואשתמע מרחיק בהאי חקל קל דחמרא דא דנהק תרי זמני** (לפתע) נשמע מרחוק, בשדה הזה, קולו של חמור זה, שנהק פעמיים. **ואתא שלהובא דאשא בההוא קלא ואוקיד לון** מאותו קול יצאה שלהבת אש ושרפה את השודדים, **ואשתזיבו אינון יודאי** וכך ניצלו אותם יהודים מידיהם.

- **אמר לון:** אמר להם: **ערבאי ערבאי** ערביים, ערביים! **במלה דא דקא אמרתון לי, תשתזבון יומא דא מלסטין אחרנין דקא מחכן לכו בארחא,** בזכות הדבר הזה שסיפרתם לי, תינצלו היום משודדים אחרים האורבים לכם בדרך.
- **בכה ר׳ פנחס אמר: מאריה דעלמא** ריבונו של עולם! **רחשא דניסא דא עבדת בגיני ואשתזבון אינון יודאי, ולא ידענא** נס כזה חוללת בזכותי, ובו ניצלו אותם יהודים, ואני כלל לא ידעתי!

(הקב״ה עושה לאדם ניסים רבים, פעמים רבות מבלי שהאדם מודע להם כלל. יש ניסים גלויים, אבל יש גם ניסים נסתרים, שרק הקב״ה יודע עליהם.)

2. לעושה נפלאות לבדו

פתח ואמר (תהל׳ קלו 4): לְעֹשֵׂה נִפְלָאוֹת גְּדֹלוֹת לְבַדּוֹ, כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ. כמה טיבו עביד קב״ה עם בני נשא כמה טובה עושה הקב״ה עם בני האדם, **וכמה נסין ארחיש לון בכל יומא** וכמה נסים הוא מחולל להם בכל יום ויום[1] **ולא ידע אלא איהו בלחודוי** ואיש אינו יודע עליהם, אלא הוא לבדו. **ב״נ קם בצפרא וחויא אתי לקטלא ליה** אדם קם בבוקר, ונחש בא להורגו **וב״נ שוי רגליה על רישיה וקטיל ליה** (בלי שידע כלל), הוא מניח את רגלו על ראש הנחש והורג אותו.

[1] ברכת הודאה: וְעַל נִסֶּיךָ שֶׁבְּכָל יוֹם עִמָּנוּ, וְעַל נִפְלְאוֹתֶיךָ וְטוֹבוֹתֶיךָ שֶׁבְּכָל עֵת, עֶרֶב וָבֹקֶר וְצָהֳרָיִם.

ולא ידע ביה בר קב״ה בלחודוי ואין מי שיודע על כך אלא הקב״ה לבדו[2]. **הוי** על כך נאמר **לְעֹשֵׂה נִפְלָאוֹת גְּדֹלוֹת לְבַדּוֹ** (הקב״ה **לְבַדּוֹ** יודע את הפלא שעשה).

ב״נ אזיל בארחא ולסטין מחכאן ליה למקטליה וכן אדם הולך בדרך, ושודדים אורבים לו כדי להורגו. **אתא אחרא ואתייהב כופרא תחותיה**[3] בא אדם אחר, ונעשה כביכול כופר תחתיו. (השודדים פוגעים בו במקומו והראשון ניצל) **והוא אשתזיב לא ידע טיבו דעבד ליה קב״ה ונסא דארחיש ליה בר איהו בלחודוי**[4] חוץ ממנו (הקב״ה) לבדו והוא, הניצול, כלל אינו יודע איזו טובה עשה עמו הקב״ה, ואיזה נס התרחש בעבורו. רק הקב״ה לבדו יודע זאת. **הוי** על כך נאמר **לְעֹשֵׂה נִפְלָאוֹת גְּדֹלוֹת לְבַדּוֹ, לְבַדּוֹ עביד וידע, ואחרא לא ידע** לבדו עושה ולבדו יודע. ואדם אחר אינו יודע.

אמר לחברייא: אמר לחברים: **חברייא** חברים! **מה דשאילנא להני ערבאי דמשתכחי תדיר בחקלי** כששאלתי את הערבים הללו, המצויים תמיד בשדות, **אי קלא דחברייא דאינון משתדלי באורייתא שמעו** לא התכוונתי לשאול אותם על נס ההצלה של היהודים, אלא רציתי לדעת אם שמעו את קולם של החברים העוסקים בתורה. **דהא ר׳ שמעון ור׳ אלעזר בריה ושאר חברייא אזלין לקמן ולא ידעין מנן** שהרי רבי שמעון, רבי אלעזר בנו ושאר החברים הולכים לפנינו, ואינם יודעים היכן אנו נמצאים. **ושאילנא להני ערבאי עלייהו** לכן שאלתי את הערבים הללו עליהם, **דידענא דקליה דר״ש ירגיז חקלין וטורין** מפני שאני יודע שקולו של רבי שמעון מרעיד שדות והרים **ואינון גלו לי מה דלא ידענא** והנה, מתוך שאלתי, הם גילו לי דבר שלא ידעתי.

---

[2] דוגמת סיפור בתו של רבי עקיבא והנחש (מס׳ שבת קנו/ב)

[3] ישעיהו מג 3: כִּי אֲנִי ה׳ אֱלֹהֶיךָ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל מוֹשִׁיעֶךָ, נָתַתִּי כָפְרְךָ מִצְרַיִם, כּוּשׁ וּסְבָא תַּחְתֶּיךָ. מגלגלין זכות על ידי זכאי וחובה על ידי חייב (מס׳ בבא בתרא קיט/ב)

[4] מס׳ נדה לא/א: מאי דכתיב עושה נפלאות (גדולות), לבדו וברוך שם כבודו לעולם - אפילו בעל הנס אינו מכיר בנסו. (לדוג׳ רש״י במדבר יג 32): אוכלת יושביה - בכל מקום שעברנו, מצאנום קוברי מתים, והקב״ה עשה לטובה כדי לטרדם באבלם ולא יתנו לב לאלו.

3. <u>חמורו של רבי פינחס בן יאיר</u>

עד דהוו אזלין הם (החכמים) המשיכו ללכת **אינון ערבאי אהדרו לגביה** והערביים חזרו אחורה (כדי להשיג אותם).

- **אמרו ליה** לרפב״י: **סבא סבא** זקן, זקן! **אנת שאילתא לן מן יומין דעלמא** שאלת אותנו (אם שמענו קול) בעבר **ולא שאילתא על יומא דא** ולא שאלת אותנו על (מה ששמענו) היום. **דחמינא תווהא על תווהא** (כי היום), ראינו פלאי פלאות. **חמינא חמשא בני נשא יתבין** ראינו חמישה אנשים יושבים **וחד סבא בהדייהו** וזקן אחד ביניהם **וחמינא עופי מתכנפי וקא פרשין גדפין על רישייהו** וראינו עופות שהתקבצו ופורשים את כנפיהם על ראשיהם (של אותם חכמים) **אלין אזלין ואלין תבין** אלו הולכים ואלו חוזרים **וטולא לא אתעבר מעל רישייהו** והצל אינו נעלם מראשיהם **וההוא סבא ארים קליה עלייהו ואינון שמעין** ואותו זקן מרים את קולו (מעל כולם) והם שומעים.
- **אמר: על דא שאילנא** על זה שאלתי. **ערבאי ערבאי** ערביים, ערביים! **תהכון** לכו! **וארחא דא תהא מתקנא קמייכו בכל מה דתבעון** (יהי רצון) שהדרך הזאת תהיה ישרה לפניכם (ויקיים הקב״ה) את כל מה שתחפצו. **תרין מלין אמרתון לי דחדינא בהו** אמרתם לי שני דברים ששמחו אותי.

אזלו הלכו.

- **אמרו לו חברייא** אמרו לו החכמים: **ההוא אתר דר״ש שארי ביה היך אנן ידעין** אין אנו יודעים איפה המקום הזה בו רבי שמעון נמצא.
- **אמר לון** אמר להם: **שבוקו למארי פסיען דבעירי דהוא ידריך פסיעוי לתמן** עזבו ל׳בעל פסיעות הבהמות׳ (חמורי) לכוון את פסיעותיו.

לא הוי טעין חמריה וחמריה סאטי מארחא תרין מלין ואזל לתמן לא היה מי שיכוון את החמור והוא נטה מדרכו שני מילין והלך לשם. **שארי נהיק תלת זמנין** (נעצר) ונער שלוש פעמים. **נחת ר׳ פנחס** וירד רבי פנחס (מהחמור).

- **אמר לחברייא**: אמר לחכמים **נתתקן לקבלא סבר אפי יומין** נכין את עצמנו לקבל את עתיק יומין (פני השכינה) **דהשתא יפקון לגבן אנפי רברבי ואנפי זוטרי** כי עכשיו יצאו לקראתנו ׳פנים גדולות׳ (רשב״י) ו׳פנים קטנות׳ (תלמידיו).

שמע ר״ש נהיקו דחמרא שמע רבי שמעון את נעירות החמור.

- **אמר לחברייא** אמר לחכמים: **ניקום דהא קלא דחמרא דסבא חסידא אתער לגבן** נקום, כי אני שומע את קולו של החמור ששייך לחכם החסיד שבא אלינו.

קם ר׳ שמעון וקמו חברייא: קם רבי שמעון וקמו החכמים.

פתח ר׳ שמעון ואמר (תהי׳ צח 1): מִזְמוֹר שִׁירוּ לַיהוָה שִׁיר חָדָשׁ כִּי נִפְלָאוֹת עָשָׂה וגו׳. מִזְמוֹר זקיף טעמא לעילא פזר גדול למעלה **אמאי** מדוע (פזר גדול)?

אלא רשים טעמא רבא אלא מוטעם על המילה טעם מפסיק **דהא אתי ההוא מזמור מתעטרא בעטרא עלאה לעילא על רישיה** כי מזמור זה מתעטר בכתר עליון על ראשו **ואתי זקיף מאן הוה** לכן המילה מוטעמת בטעם ׳זקף גדול׳.

אמר שירה. דא אינון פרות באינון גועין דהוו גאען היינו אלו הפרות באלו הגעיות שהיו גועות [5] **(שמואל א ו 10), שִׁירוּ לַיהוָה | שִׁיר חָדָשׁ. למאן הוו אמרין שִׁירוּ?** למי היו אומרות, שירו. **לכמה רתיכין, לכמה ממנן, לכמה דרגין, דהוו אתאן תמן, ונפקו לקבלא ליה לארונא** לכמה מרכבות, לכמה ממונים, לכמה מדרגות, שהיו באים שם ויצאו לקבל את הארון, **ולהון הוו אמרי** ולהם היו אומרים, שירו. **שִׁירוּ לַיהוָה | שִׁיר חָדָשׁ דכר**[6]**.**

[5] וַיַּעֲשׂוּ הָאֲנָשִׁים, כֵּן, וַיִּקְחוּ שְׁתֵּי פָרוֹת עָלוֹת, וַיַּאַסְרוּם בָּעֲגָלָה; וְאֶת-בְּנֵיהֶם, כָּלוּ בַבָּיִת. וַיָּשִׂמוּ אֶת-אֲרוֹן יְהוָה, אֶל-הָעֲגָלָה; וְאֵת הָאַרְגַּז, וְאֵת עַכְבְּרֵי הַזָּהָב, וְאֵת, צַלְמֵי טְחֹרֵיהֶם.

[6] שמות רבה כג, יא: כל השירות שנאמרו בעולם לשון נקבות. לומר: מה הנקבה הזאת מתעברת ויולדת וחוזרת ויולדת, כך הן הצרות באות עליהן והיו אומרים שירות בלשון נקבות. לכך עמדו בבל ומדי ויון ואדום ושיעבדו את ישראל. אבל לעתיד לבוא, אין עוד צרות בו שנאמר (ישעיה סה) כי נשכחו הצרות הראשונות וכתיב (שם /ישעיהו/ לה) ששון ושמחה ישיגו וגו'. באותה שעה אומרים שיר לשון זכר שנאמר (תהלים צח) שירו לה' שיר חדש.